

Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas zinātnes nodaļa

MA2018
PĒTĪJUMU KONFERENCE

Latvijas Mākslas akadēmijas
7. MAGISTRANTU
ZINĀTNISKĀS KONFERENCES
Referātu tēzes

2018. gada 6. decembrī

Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas zinātnes nodaļa

Norises vieta
Latvijas Mākslas akadēmijas
10. auditorija
Rīgā, Kalpaka bulvārī 13
www.lma.lv

Referenti: Latvijas Mākslas akadēmijas Maģistrantūras
programmas studenti

Sekciju vadītāji: Latvijas Mākslas akadēmijas Doktorantūras
programmas studenti

Konferenci organizē: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas
zinātnes Mākslas vēstures un teorijas katedra
Katedras vadītāja: prof., dr.art. Silvija Grosa
Izglītības metodiķe: dr.art. Inese Sirica

Referātu tēžu sastādītāja: Inese Sirica
ISBN 978-9934-541-38-4 (pdf)

VII Maģistrantu konferences programma:

2018. gada 6. decembrī

Latvijas Mākslas akadēmijā, 10. auditorija

9:45 – 10:00 - dalībnieku reģistrēšanās

10.00–10.15 konferences atklāšana:

Ievadvārdi

1. SEKCIJA (vada – doktorante Agnija Lesničenoka)

10.15-10.30 Rožlapa Katriona Luīze. **Krievu-bizantiešu stila termina problemātika Latvijā**

10.30-10.45 Kļaviņa-Lauberte Dita. **Kārļa Hūna "Jaunā čigāniete" 19. gadsimta vecās un jaunās muzikalitātes skatījumā**

10.45-11.00 Peldekse Ingrīda. **Latvijas grafiķi ekslibru izstādēs PSRS. 20. gadsimta 50.–80. gadi**

11.00-11.15 Voitkeviča Dace. **Egona Spura darbības nozīme Latvijas dokumentālās mākslas fotogrāfijas attīstībā un foto klubā "Ogre"**

11.15 – 11.30 Diskusijas par 1. sekcijas tēmām

11.30 – 12.00 Pārtraukums / Kafijas pauze

2. SEKCIJA (vada – doktorante Anna Pūtele)

12.00-12.15 Lismane Luīze. **Sievietes tēla tipoloģija Ievas Iltneres glezniecībā**

12.15-12.30 Vanaga Baiba. **Ģimenes attēlošanas problemātika mūsdienu mākslā**

12.30-12.45 Šmiukše Laima. **Vēsturisks ieskats mecotintas tehnikā un tās aktualitāte Latvijas grafiķā (no 1990. gada līdz mūsdienām)**

12.45-13.00 Zībiņa Zanda. **Daži Valsts elektrotehniskās fabrikas (VEF) vizuālās identitātes aspekti 20. gadsimta 50.–80. gados**

13.00 – 13.15 Diskusijas par 2. sekcijas tēmām

13.15 – 13.30 Pārtraukums / Kafijas pauze

3. SEKCIJA (vada – doktorante, mākslas kritiķe Santa Hirša)

13.30-13.45 Pudule Lilita. **Ieskats nāves kā traumatiskas pieredzes reprezentācijā 21. gadsimta laikmetīgajā mākslā**

13.45-14.00 Aizsilniece – Kreicberga Anete. **Mākslinieces Dainas Dagnijas radošās dzīves atskats pēc atgriešanās Latvijā (kopš 2001. g.)**

14.00-14.15 Strēle Sandra. **Paplašinātā glezniecība un tās piemēri Latvijas jauno gleznotāju darbos 21. gadsimtā**

14.15-14.30 Čikule Agnese. **Bezpeļņas galerijas "BRFK" koncepcija**

14.30-14.45 Diskusijas par 3. sekcijas tēmām

Konferences noslēgums!

Anete Aizsilniece-Kreicberga

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Dainas Dainas Dagnijas dzīve un daiļrade**

Maģistra darba vadītājs: profesors, Dr. art. Andris Teikmanis

**MĀKSLINIECES DAINAS DAGNIJAS RADOŠĀS DZĪVES ATSKATS
PĒC ATGRIEŠANĀS LATVIJĀ (KOPŠ 2001. G.)**

Tā kā Daina Dagnija ir māksliniece ar trimdas dzīves pieredzi, kas atgriezusies Latvijā, tad arī viņas radošo dzīvi var dalīt divās daļās – pirms un pēc atgriešanās. 2016. gadā māksliniecei piešķirta Valsts kultūrkapitāla fonda mūža stipendija par sasniegumiem mākslā. Lai labāk pārskatītu Dainas Dagnijas radošo dzīvi pēc atgriešanās Latvijā, ir veikta pieejamo avotu analīze – izstāžu recenziju apkopošana, intervijas ar mākslinieci, intervijas ar māksliniecei tuvu stāvošiem cilvēkiem (Liāna Langa, Juris Ulmanis). Lai vēl labāk izprastu Dainas Dagnijas radošo dzīvi, ir veikta intervija ar Amerikas latviešu mākslas zinātnieci Eleonoru Šturmu, kura ir sekojusi līdz mākslinieces gaitām kopš pirmajām izstādēm Amerikā.

Šobrīd par Dainas Dagnijas radošo veikumu nav veikts pilnvērtīgs apkopojums. Izdevniecība Neputns 2004. gadā ar Anitu Vanagu un Liānu Langu ir izveidojušas retrospektīvu personālizstādes Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu zālē „Arsenāls” katalogu. Pēc šīs izstādes māksliniece ir turpinājusi radošo darbību, pēdējā lielā personālizstāde Dainai Dagnijai notika 2018. gada maijā «MuseumLV» (Andreja Pumpura iela 2) Rīgā «Dzīve mākslai. Māksla dzīvei».

Dainu Dagniju daudzos no rakstiem piemin kā vēl neatklātu, nesaprastu. Arī pati māksliniece atzīst, ka bieži jūtas nesaprasta, neatbalstīta savā mākslā. Darbos tiek risinātas dažādas tēmas, kas nereti pāriet ciklos. Mākslinieces pēdējā laika darbi risina jautājumus par Visuma ritmiem dzīvē, sievietes enerģiju, kosmosa klātbūtni.

Gleznātāja mākslai devusi trīs nozīmīgas lietas. Pirmkārt, izveidojusi un attīstījusi ekspresīvo figurālo glezniecību, otrkārt – interpretējusi nacionālo mītu, kas izšķīdināts latviešu dainās un buramvārdos, un, treškārt, darbos atklājusi radīšanas principu.

Lai gan Daina Dagnija tiek bieži vien skatīta un vērtēta kā trimdas latviešu māksliniece, arī starp trimdas māksliniekiem ir liela dažādība. Kā izteicies mākslinieks Sigurds Vīdzirkste par trimdas mākslinieku izstādēm: “Kopējās trimdas skates neprezentē neko. Dažādi stili, dažādas ievirzes, dažādas kvalitātes mākslinieki vienkārši neder kopā tāpēc, ka nepietiek vien ar to, ka visiem ir viena un tā pati tautība”. Līdz ar to Dainu Dagniju ir jāuztver kā atsevišķu parādību mākslā, kurā latviešu tautas gars un vēsturiskās saknes netradicionāli savijas ar jauniegūtām, jaunradītām stilistiskām atziņām, ar pieredzētajiem dabas iespaidiem.

Atslēgvārdi: Latvijas māksla, trimda, ASV, glezniecība.

Agnese Čikule

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Mākslas galerijas Rīgā: misija un loma Latvijas kultūras dzīvē**

Maģistra darba vadītāja: docente, Mag. art. Aiga Dzalbe

BEZPELŅAS GALERIJAS "BRFK" BUDAPEŠTĀ KONCEPCIJAS ANALĪZE

Bezpeļņas foto-galerija BRFK Budapeštā ir bezpeļņas organizācijas "*Mindspace Budapest*" sastāvdaļa un tika atvērta 2018. gada aprīlī kā viens no astotā Budapeštas apgabala pilsētvides uzlabošanas projektiem. Tās dibinātāji ir organizācijas "*Mindspace Budapest*" dibinātājs Ādams Kobriza (*Kobrizsa Ádám*), fotogrāfs Balazs Budai (*Budai Balázs*), dizaineris Zoltans Virans-Fontans (*Virányi-Fontan Zoltán*) un mākslinieks Bertalans Rēlings (*Rehling Bertalan*).

Galerijas mērķis ir atspoguļot Budapeštas (jo īpaši astotā rajona) vietējo iedzīvotāju sadzīvi un pilsētvides problēmas vietējo mākslinieku fotogrāfijās, kas nereti atspoguļo notikumus izaicinošā, tīši nepievilcīgā vai sarkastiskā manierē, liekot vietējiem iedzīvotājiem, kā arī pārējiem galerijas viesiem paraudzīties uz apkārtējām sociālām problēmām no cita skatupunkta. Galerija darbojas uz ziedojumu, kā arī dibinātāju mēnešmaksas pamata. Pieaicinātie mākslinieki/fotogrāfi nesāņem atlīdzību par izstādītajiem mākslas darbiem, darbi tiek drukāti uz vietas ar galerijā pieejamo fotogrāfiju printēšanas tehniku, izstādes tiek reklamētas ar organizācijas "*Mindspace Budapest*" un to sadarbības partneru palīdzību, izstāžu kuratori ir galerijas īpašnieki, un izstāžu uzraugi ir organizācijas "*Mindspace*" praktikanti vai pieaicinātie brīvprātīgie. Līdz šim izstādēs atspoguļotās tēmas bijušas saistītas ar astotā rajona kā bijušā prostitūcijas rajona vēsturi, rajona ģentrifikāciju, aktuālo atkritumu problēmu pilsētas ielās, rajona potenciāla attīstīšanu, pilsētvides labiekārtošanu, kā arī notikusi eksperimentāla cilvēka ķermeņa daļu protēžu fotogrāfiju izstāde, kas radīja diskusijas par šādas tēmas atspoguļojumu mākslā.

BRFK galerija ne tikai pievērš vietējo iedzīvotāju un galerijas viesu uzmanību aktuālām pilsētvides vai sadzīves problēmām, bet vienlaicīgi pilda arī kopienas centra un kopdarbības ofisa funkcijas. Par ziedojumiem galerijas viesi – mākslinieki var skenēt fotonegatīvus un drukāt fotogrāfijas, kā arī izmantot galerijā pieejamo datortehniku. Jebkuram galerijas viesim, iegādājoties produkciju no blakus esošā Rakocī (*Rákóczi*) tirgus, iespējams izmantot galerijā esošo sulu spiedi un kafijas aparātu, tādējādi atbalstot vietējo tirgu un tā tirgotājus. Galerija ir dažādo astotā rajona iedzīvotāju tikšanās punkts un nereti apvieno māksliniekus, kritiķus un mākslas studentus ar vietējiem un mākslu nesaistītiem dažādu vecumu pamatiedzīvotājiem. Tā kā galerija ir jauna, pētījumā lielākoties izmantoti pirmavoti – intervijas ar tās dibinātājiem, praktikantiem, kā arī viesiem; notikušo izstāžu programmas; "*Mindspace*" projektu apraksti un atskaites, kā arī vietējo mediju publikācijas. Pētījuma teorētiskais konteksts balstīts franču filosofa Nikolā Burjo darbā "*Attiecību estētika*" paustajās idejās.

Atslēgvārdi: fotogrāfija, bezpeļņas galerija, urbānā sadzīve, pilsētvides problēmas, kopienas centrs, kopdarbības birojs.

Dita Kļaviņa-Lauberte

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Mūzikas personificējums latviešu mākslā 19. gs beigās – 20. gs. pirmā puse**

Maģistra darba vadītāja: Dr. art. Kristiāna Ābele

**KĀRĻA HŪNA "JAUNĀ ČIGĀNIETE" 19. GADSIMTA VECĀS UN
JAUNĀS MUZIKALITĀTES SKATĪJUMĀ**

Kad vien runājam par mūzikas saistību ar glezniecību, parasti uzreiz iedomājamies par Mikaloju Konstantīnu Čurļoni (*Mikalojus Konstantinas Čiurlionis*), Modesta Musorgska (*Модест Мусоргский*) klavieru ciklu "Izstādes gleznas", vai prātojam, ko esam, dzirdējuši par krāsu mūziku. Kopš aizvēsturiskiem laikiem mūzika ir bijusi neatņemama cilvēces kultūras sastāvdaļa, un kā tāda tā atspoguļojas citās radošās darbības izpausmēs, to skaitā vizuālajā mākslā. Antīkās pasaules mitoloģisms, viduslaiku dievišķās pasaules uzbūves principi, renesanses un baroka laika antīkā pagānisma un kristīgās izpratnes sintēze, klasicisma vēsturiskie, mitoloģiskie un alegoriskie sižeti – tas viss ir atrodamas ar mūzikas simbolismu piesātinātajos mākslas darbos līdz pat 18. gadsimtam. 19. gs. māksla uzreiz vēl neatmeta agrāko laiku mūzikas ikonogrāfisko tēlu un motīvu sistēmu, tomēr pakāpeniski arvien vairāk koncentrējās uz vizuālās formveides jautājumiem.

Mūzikas un mākslas saistību 19. gs. mākslā var meklēt gan iepriekšējos laikmetos populāro mākslas simbolu pielietojumā, gan tiešos muzicējošo personāžu un mūzikas instrumentu attēlojumos, gan mūzikas formveides paņēmieni izmantošanā gleznieciskās formas radīšanai. 19. gs. starptautisku atzinību guva arī pirmie latviešu izcelsmes mākslinieki. Starp viņiem kā viens no nozīmīgākajiem minams Kārlis Hūns (1831–1877) – mākslinieks ar akadēmisku izglītību, kas savos darbos sasniedza augstu meistarības līmeni. Visi trīs ar mūziku saistītie 19. gs. iespējamie glezniecības paņēmieni atrodami arī Hūna 1870. gadā Briselē radītajā "Jaunās čigānietes" atveidā (Latvijas Nacionālais mākslas muzejs).

Šo darbu varam interpretēt kā parastu reālisma manierē risinātu žanra gleznojumu, kur redzam muzicējošas meitenes un mūzikas instrumenta attēlojumu. To varam skatīt caur iepriekšējo laikmetu izmantoto mūzikas simbolu prizmu un nolasīt šo gleznu kā tādas mūzikas attēlojumu, kas spēj cilvēku pakļaut savai varai. Bet varam arī darbu vērtēt no gan mūzikā, gan glezniecībā izmantoto izteiksmes līdzekļu pielietojuma viedokļa – noskaņas, tonalitātes un kompozicionālas uzbūves ziņā. Vērtēt tā harmoniskumu un emocionālo iedarbību. Hūna glezna izceļas starp sižeta ziņā līdzīgiem Baltijas un Krievijas mākslinieku veikumiem, un emocionālās iedarbības ziņā šis darbs, iespējams, ir pārāks pat par franču akadēmiskās skolas meistarū saloniskajiem vienfigūras žanra gleznojumiem.

Luīze Lismane

Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Tēlu sistēmas uzbūves Ievas Iltneres glezniecībā**

Maģistra darba vadītāja: docente, Mag. art, Aiga Dzalbe

SIEVIETES TĒLA TIPOLOĢIJA IEVAS ILTNERES GLEZNICĪBĀ

20. gadsimta 70. gadu beigās Latvijas mākslas ainā sevi pieteica spoža gleznotāja Ieva Iltnerē, aktīvi piedaloties jauno mākslinieku grupas izstādēs tepat Latvijā, kā arī ārpus tās. Pēc viņas dalības akcijā "Maigās svārstības" 1990. gadā, Ieva Iltnerē tiek piesaukta pie tā laika jauno gleznotāju paaudzes, kas pievērsās specifiskai sievišķās pieredzes attēlošanai. Lai arī I. Iltneres vārds tiek pieminēts mākslas zinātnes literatūrā, tāpat arī netrūkst interviju vai recenziju saistībā ar viņas ieguldījumu Latvijas glezniecībā, tomēr līdz šim nav veikti analītiski pētījumi par viņas izmantoto tēlu kodiem, kas ir visnotaļ būtisks un interesants aspekts visā viņas daiļradē kopumā. Raksturīgākais tēls, ko izzināt, ir sieviete dažādās tās lomās un situāciju attīstībās. Šajā referātā tas pētīts, izmantojot tipoloģisko metodi, meklējot analogijas un balstoties feminisma teorijā.

Savas mākslas un tēlu izveides pirmsākumā Ieva Iltnerē pievērsās ģimenes, mātes un bērna tēmai, kā arī dziļi personiskāku un sadzīvīsku ainu atainojumam. Darbos "Pašportrets", "Klāra", "Galds" centrā ir spēcīga sieviete, kas ir māte un ģimenes pavarda sargātāja, ko iezīmē spēcīgi sieviešu ķermeņu formas atveidi, virtuves vide, tajā esošais ēdamgalds. Savukārt ap gadsimta miju notiek šī sievietes tēla transformācija – tā kļūst par ēterisku, noslēpumainu, brīžiem anonīmu būtni, kas atainojas tādos darbos kā "Danaja un dators", "Seja", "Freska", "Māšas", "Eņģelis parādās Marijai kā britu karaliskās gvardes sargkareivis" un darbā "Aura". Pēc šī perioda sievietes tēls Ievas Iltneres gleznās pakāpeniski kļūst par spilgti individuālu elementu, no kura skatupunkta tiek veidots katra darba vēstījums. Par sievietes emocionālo naratīvu vēsta to pozas, kas vairākos darbos identiski atkārtojas – sieviete traktēta kā sevi un savu ķermeni sargājoša būtne, kurā iezīmējas tās trauslums un spēks vienlaikus, piemēram, tādos darbos kā "Viesuļvētra Katrīna", "Ķīnas mūris" un "Hintertuksa ledājs".

Ievai Iltnerēi ir raksturīgi savos darbos ieslēpt kādu noslēpumainu, šifrētu mīklu. Dažkārt, to atminot, sievietes tēls vai pats gleznā ietvertais notikuma sižets var atklāties pavisam citā gaismā. Pētījuma tēma "Sievietes tēla tipoloģija Ievas Iltneres glezniecībā" ir saistīta ar autores maģistra darbu "Tēlu sistēmas uzbūves Ievas Iltneres glezniecībā".

Ingrīda Peldekse

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 1. kurss

Maģistra darba tēma: **Grafiķes Dzidras Ezergailes grāmatzīmes 20. gadsimta otrās puses ekslibru vēsturē Latvijā**

Maģistra darba vadītāja: Dr. art. Kristiāna Ābele

**LATVIJAS GRAFIĶI EKSLIBRU IZSTĀDĒS PSRS
20. GADSIMTA 50-80. GADI**

Izstāžu darbība miniatūrgrafikas veidam – ekslibriem – ideju apritē paver ļoti labas iespējas: ekslibri ir tiražējami, izstāžu iekārtošanā nav loģistikas apgrūtinājumu, ekslibru kolekcijas nereti tiek papildinātas apmaiņas ceļā kolekcionāru savstarpējā sarakstē starptautiskā mērogā, tādējādi tie bagātina izstāžu apmeklētāju izpratni par grāmatzīmes mākslu, kā arī veicina ideju un māksliniecisko risinājumu apzināšanu grafiķu aprindās. Šī suverēnā tēlotājas mākslas forma Padomju Savienībā ir piedzīvojusi uzplaukumu 50.–80. gados tieši Igaunijā, Latvijā un Lietuvā, pateicoties priekšnosacījumam – iedibinātajām tradīcijām no brīvvalsts laikiem. Ekslibru izstādes PSRS teritorijā bija viena no produktīvām iespējām profesionāliem māksliniekiem apmainīties mākslinieciskām idejām, jo pilnvērtīga iekļaušanās globālos mākslas procesos radās tikai pēc PSRS sabrukšanas 20. gadsimta 90. gados.

Šajā pētījumā izmantotie avoti ir Padomju Savienībā organizēto izstāžu katalogi, kas ierobežotajā kultūrvīdē no padomju sociālistisko republiku viedokļa uzskatāmas par starptautiskām, kā arī atsauksmes par šīm izstādēm Latvijas periodikā. Uzmanības centrā ir Ļeņingradā PSRS Zinātņu akadēmijas paspārnē notikušās izstādes 20. gadsimta 50. gadu vidū, kad grafiķi no Padomju Savienības atkarībā no šī grafikas veida attīstības katrā padomju republikā izstādīja nosacīti neierobežotu skaitu ekslibru. Otrs avots ir Viļņas ekslibru biennāle, kas iedibināta 1977. gadā un tiek organizēta līdz pat mūsdienām (XIX Viļņas ekslibru biennāle notika 2016. gadā); izstādes tika organizētas saskaņā ar kvotu principu katras valsts – Igaunijas, Latvijas un Lietuvas – grafiķu dalībai un ekslibru skaita ekspozīcijai, šis bija Mākslinieku savienības vadīts process. Trešais avots ir PSRS ekslibru kolekcionāru izstāžu (Ivana Beketova kolekcijas (1945–1962) izstāde Simferopolē 1963. gadā un vairāku PSRS kolekcionāru ekslibru izstāde Mogiļevā 1968. gadā) katalogi, kuros ir konstatējama latviešu profesionālo grafiķu ekslibru klātbūtne.

Pētījuma uzdevums ir apzināt, kāda ir Latvijas ekslibristu pārstāvniecība minētajās starptautiskajās izstādēs PSRS ietvaros, kāds ir šī mazās formas grafikas aptvērumš katrā no Baltijas valstīm, un izprast, kāda dinamika ir vērojama četru gadu desmitu laikā šī grafikas veida attīstībā no mākslas vēstures skatpunkta.

Atslēgvārdi: ekslibri, Latvija, PSRS, izstādes, starptautiskā sadarbība.

Lilita Pudule

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Nāves tematika laikmetīgajā mākslā. Latvijas**

21. gadsimta mākslas piemēri

Maģistra darba vadītājs: profesors, Dr. phil., Jānis Taurens

**IESKATS NĀVES KĀ TRAUMATISKAS PIEREDZES
REPREZENTĀCIJĀ 21. GADSIMTA LAIKMETĪGAJĀ MĀKSLĀ**

Nāve ir cilvēka eksistences neatņemama sastāvdaļa, kas traktējama kā viena no fundamentālākajiem dzīves raksturotājiem visās kultūrās. Tā izsaukta noteiktas pārdomas un darbības gan personiskā, gan sabiedriskā līmenī. Ar visu biedējošo psiholoģisko smagumu nāve cilvēkiem radījusi bailes un neziņu, kā arī neskaitāmus jautājumus ap konkrēto fenomenu, tā izcelsmi, vizuālo atveidojumu.

Pētījuma problemātika saistās ar mākslinieku neskaitāmajām iespējām atveidot dažādas nāves atainojuma variācijas. Ikvienam ir sava noteikta pieeja, redzējums un tehniskais izpildījums, kas atšķiras no citiem. Nāvei kā *a priori* traumatiskai pieredzei pastāv vispārpieņemti simboli, piemēram, galvaskausi un kauli, plāvējs, melnā krāsa, taču arī tie laika gaitā piedzīvo dažādas modifikācijas.

21. gadsimta laikmetīgajā mākslā iespējams novērot ne tikai jau ierastos un pazīstamos simbolus citādākā gaismā, bet arī saskarties ar jauniem. Potenciālās nāves kā traumatiskas pieredzes reprezentācijas iespējas ir krasi pieaugušas, līdz ar to pētījuma ietvaros tiek secināts, ka, lai radītu sistemātisku skatījumu, tās jāiedala 2 plašās kategorijās. Viena no tām ir reālistiskie attēlojumi, kuros redzami, piemēram, patiesi notikumi, mirušie tuvinieki un sabiedrībā atpazīstamas personas, un otra - simboliski atveidojumi, kas mēdz būt alegoriski, minimālistiski vai piesūcināti ar ironijas un sarkasma piegāršu.

Balstoties uz iepriekš minēto, jāuzsver, ka laikmetīgajā mākslā novērojams, ka bieži nāves kā traumatiskas pieredzes atainojums tiek panākts tieši ar cilvēka ķermeņa palīdzību. Attēlojuma variācijas ir neskaitāmas, sākot ar minimālistisku ādas fragmentā gleznojumu, kurā redzama atvērta brūce, līdz pat masu kapu skatiem mākslas foto. Cilvēka ķermenis un tā deformācijas, traumas bieži veido konotācijas ar miršanu vai mirstīgumu. Šī tendence konstatēta jau 20. gadsimta beigās, bet savu kulmināciju sasniedz mūsdienās. Līdzīga situācija novērojama ar atsaucēm uz nāvi lingvistiskā līmenī.

Kopumā visi secinājumi liecina par globālām tendencēm, tomēr pētījuma unikalitāte un jaunatklājumi saistās tieši ar Latvijas laikmetīgās mākslas nozares novērojumiem. Iepriekš šādas tēmas skatījumi nav veikti, tādēļ pētījums sniedz vērtīgu informāciju par mūsdienu mākslas tendencēm Latvijā. Pētījuma ietvaros izmantotas kvalitatīvās metodes, veicot aktuālo pētījumu un dažādu mākslas darbu analīzi.

Atslēgvārdi: nāve, trauma, laikmetīgā māksla, 21. gadsimta māksla.

Katriona Luīze Rožlapa

Mākslas zinātnes nodaļas, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra tēma: **Krievu stila izpausmes Latvijas arhitektūrā**

Maģistra darba vadītāja: profesore, Dr. art. Silvija Grosa

KRIEVU-BIZANTIEŠU STILA TERMINA PROBLEMĀTIKA LATVIJĀ

Maģistra darba tēmas kontekstā būtiski iezīmējās stilistiskās piederības jautājumi. Latvijas 19. gadsimta arhitektūrai veltītajā literatūrā pētnieki dažkārt vairījušies baznīcām dot stila definējumu vai lietojuši terminu krievu-bizantiešu stils, tam pieskaitot dievnamus, kuru formveide un dekoratīvās kvalitātes liecina par piederību citam stilam. Raksturīga ir arī atsaukšanās uz 19. gadsimta historisma arhitektūras tipiskajām iezīmēm. Kaut Latvijā dominē reģionāla rakstura arhitektūra un stila modifikācijas, tomēr, balstoties uz stila īpašību detalizētu analīzi, iespējama vairāku Latvijas dievnamu stilistiskās atribūcijas konkretizēšana. Spilgts piemērs ir Pārdaugavas Svētās Trīsvienības pareizticīgo baznīca (J. F. Baumanis, projektu pārstrādājis B. Epingers un A. Ēdelsons, 1895. g.), kas raksturota kā piederīga krievu-bizantiešu stilam, tomēr dievnams ir tieša atsauce uz Krievijas 17. gadsimta arhitektūras tradīcijām un raksturīgs krievu stila paraugs.

Stilistiskās piederības problēma, krievu stila objektu precizēšana nav risināma bez atskata 19. gadsimta Krievijas impērijas arhitektūras vēsturē. Krievu stils radās slavofilisma iespaidā, iedvesmojoties no senkrievu arhitektūras mantojuma un tradicionālās kultūras. To raksturo izteikta dekoratīvāte, piesātinātu, slāvisku ornamentu izmantošana ēku fasādēs, tautas un 13.–17. gadsimta celtniecībā lietotu elementu atkārtojumi.

Neobizantiešu stils ir 19. gadsimta historisma arhitektūras virziens, kas veidojies iedvesmojoties no Bizantijas impērijas, aptverot četrus tās celtniecības posmus un atainojot viengabalainā interpretācijā. Stils īpaši raksturīgs ir sakrālajai arhitektūrai, kur to raksturo centrisks plānojums, monumentalitāte, lēzenu, pusapaļu, visbiežākais piecu kupolu sistēma, neskaitot virs ieejas izbūvēto zvanu torni, kā arī divtoņu ķieģeļu mūrējums.

Krievu-bizantiešu stils ir divu iepriekš minēto sakompilējums. Iedziļinoties termina lietojumā atklājas, ka "krievu" kalpo kā raksturojošais faktors, norādot, ka interpretācija piedāvā reģionālās novitātes. Bizantiskajā mantojumā sakņoto stila visbiežāk papildina ar krievu stilam tipiskajiem dekoratīvajiem elementiem, arhitektūras formas tuvinot slāviskajai celtniecības manierei, vienlaikus reprezentējot Krieviju kā Bizantijas mantinieci ar savu autonomo stilistiku.

Pētījumā, pielietojot formālo metodi, salīdzinošo un stilistisko analīzi, arhitektūras objekti apsekoti un atklāti caur materiālu studijām. Aplūkota publicētā informācija un arhīvu materiāli. Rezultātā objekti klasificēti atbilstošajās stilistiskajās grupās, sniedzot pilnvērtīgāku 19. gadsimta otrās puses – 20. gadsimta sākuma noteiktas tipoloģijas arhitektūras ainu Latvijā.

Atslēgvārdi: krievu stils, krievu-bizantiešu stils, arhitektūra, terminoloģija, historisms.

Laima Šmiukše

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Mecotinta Latvijā no 20. gs. 60. gadiem līdz mūsdienām**

Maģistra darba vadītāja: docente, Mag. art. Aiga Dzalbe

**VĒSTURISKS IESKATS MECOTINTAS TEHNIKĀ UN TĀS
AKTUALITĀTE LATVIJAS GRAFIKĀ
(NO 1990. GADA LĪDZ MŪSDIENĀM)**

Mecotinta (no itāļu valodas: mezzo – tinto – ‘pustonis’) ir dobspiedes iespiedtehnika, kurā iegūst tumšus, samtainus toņus un daudzveidīgu to gradāciju, kas ir iemesli, kādēļ šo tehniku mēdz dēvēt arī par „melno manieri”. Šo grafikas metodi 17. gadsimta otrajā pusē izgudroja Vācijas armijas virsnieks un mākslinieks amatieris Ludvigs fon Zīgens.

Apzinot mecotintas tehnikas rašanās vēsturiskos pirmsākumus, svarīga loma ir amerikāņu mākslinieces un mākslas vēsturnieces Kerolas Vaksas (Carol Wax) sastādītajam enciklopēdiskajam izdevumam „The Mezzotint: History and Technique” (1990) un izstādes „Mecotintas laiks” (Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu zāle “Arsenāls”, 2012) katalogam, kurā nīderlandiešu vēsturnieks un mākslinieks Ads Stijnmans (Ad Stijnman) iepazīstina ar īsu mecotintas vēstures izklāstu. Par tehnikas pielietojumu mūsdienu grafikā informatīvi vērtīgs ir Guntara Sietiņa raksts „The Mezzotint Technique in Contemporary Graphics” spēļu mākslas un iespiedgrafikas izdevumā „G&E” (2013). Izpētē par mecotintas izmantošanu Latvijā no 1990. gada līdz mūsdienām, pētījuma avoti ir daudzveidīgs materiālu klāsts – Latvijas grafikas mākslas albumi un monogrāfijas, rakstu krājumi, izstāžu katalogi, raksti, intervijas presē un sarunas ar māksliniekiem. Pētījumam par mecotintas izmantojumu Latvijā no 1990. gada līdz mūsdienām izmantoti daudzveidīgi avoti – mākslas darbi no muzeju un privātām kolekcijām, Latvijas grafikas mākslas albumi un monogrāfijas, rakstu krājumi, izstāžu katalogi, raksti, intervijas presē un sarunas ar māksliniekiem.

Vēsturiski mecotintas tehnikas meistari ir izcēlušies ar savām augstajām darbaspējām, radot mākslas darbus šajā darbietilpīgajā tehnikā. Akcentējot ievērojamākos meistaros un dažādos darba paņēmienus, tiek izmantota literāros avotus apkopjošā metode. Ieskatā par mecotintas izmantošanu Latvijas grafikas mākslā no 1990. gada līdz mūsdienām, tiek lietota literāros avotus apkopjošā un salīdzinošā metode, kā arī mākslas darbu formālās un ikonogrāfiskās analīzes metode, meklējot ietekmju avotus, radnieciskas kompozīcijas un tēlu struktūras citu mecotintas meistaros darbos.

Šīs tehnikas izpēte ir vērtīgs pienesums Latvijas grafikas mākslas kopainā, jo pētījumi par atsevišķu tehniku parādījušies vien dažādu izstāžu kontekstā un dažos pētnieciskos izdevumos. Latvijas mecotintas meistari nereti ir augsti novērtēti starptautiskā līmenī, bet vai Latvijas grafikas mākslā mecotinta ieņem svarīgu vietu?

Atslēgvārdi: mecotinta, grafika, dobspiede, iespiedgrafika.

Sandra Strēle

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Paplašinātā glezniecība Latvijas jauno gleznotāju darbos 21. gs.**

Maģistra darba vadītāja: Dr. art. Stella Peļše

PAPLAŠINĀTĀ GLEZNIĒCĪBA UN TĀS PIEMĒRI LATVIJAS JAUNO GLEZNOTĀJU DARBOS 21. GADSIMTĀ

Laikmetīgajā mākslā termins "paplašinātā glezniecība" tiek attiecināts uz arvien vairāk mākslas darbiem, kas veidoti visdažādākajās tehnikās un balstīti visdažādākajos medijos. Jauno gleznotāju darbos arvien vairāk nolasāmi centieni dekonstruēt glezniecību vai tieši pretēji – papildināt to ar citiem medijiem. Paplašinātās glezniecības pirmie paraugi meklējami jau pēc Otrā pasaules kara, uzplaukstot 70. gados, kad mākslinieki pievērsās glezniecības materialitātes pētniecībai un tās interpretācijām. Referātā tiks apskatīti jauno gleznotāju darbi, kurus iespējams aprakstīt kā paplašinātās glezniecības piemērus, kā arī tādi darbi, kas raksturojami kā "painting overall", kuros tiek nojauktas robežas starp gleznu, telpu un skatītāju. Izpētē iekļauti Latvijas jauno gleznotāju darbi, kuru autori nav vecāki par trīsdesmit pieciem gadiem, kas nereti ir rietumu pasaules kritērijs jaunā mākslinieka statusa definēšanai.

Latvijas Mākslas akadēmijas Glezniecības apakšnozares pēdējo gadu absolventu darbu izpēte ļauj secināt, ka glezniecības sasaiste ar citiem medijiem Latvijas laikmetīgajā mākslā kļūst arvien izplatītāka, tomēr joprojām glezniecībā vērojama samērā stingra turēšanās pie tradicionāliem attēlu veidošanas principiem – pie akadēmiskās glezniecības. Vai to iespējams aprakstīt kā Latvijas laikmetīgās mākslas videi raksturīgu parādību, kas veidojusies akadēmiskās glezniecības evolūcijas ceļā, tai sajaucoties ar rietumu mākslas glezniecības veidošanas paņēmieniem un konceptuāliem virzieniem? Pētījuma sākuma procesā secinu, ka Latvijas laikmetīgajā mākslā atrodams maz pētījumu par aktualitātēm laikmetīgajā glezniecībā, kas pievērstos tieši jauno gleznotāju darbu analīzei un strukturēšanai.

Referātā tiks iekļauti tādi jaunie gleznotāji kā Atis Jākobsons, Elīna Mekša, Elīna Vītola, Sandra Strēle, Raitis Hrolovičs, Mētra Saberova u.c. Pētījumā tiks izmantotas

kvalitatīvās pētījuma metodes, organizējot intervijas ar māksliniekiem, analizējot viņu mākslas darbus un nozares rakstus un pētījumus par Latvijas laikmetīgās glezniecības parādībām. Referātā tiks analizēta arī naratīva nozīme darbos, kurus iespējams iekļaut paplašinātās glezniecības termina konceptuālajā ietvarā. Vai citu mediju piesaiste tradicionālākajam no mākslas medijiem – glezniecībai – padara tās vēstījumu skatītājam vieglāk nolasāmu? Vai paplašinātā glezniecība iespējama bez glezniecības?

Pētījuma tēma ir inovatīva Latvijas kontekstā, jo līdz šim nav nozīmīgu pētījumu, kas pievērstos Latvijas jaunākās paaudzes gleznotāju darbu izpētei un analīzei, kā arī trūkst jauno gleznotāju darbu sistemātiska apkopojuma. Referātā tiks meklēti paņēmieni, kā definēt un aprakstīt paplašinātās glezniecības izpausmes Latvijas laikmetīgās mākslas kontekstā.

Atslēgvārdi: paplašinātā glezniecība, jaunie gleznotāji, 21. gadsimts.

Baiba Vanaga

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Ģimenes un privātuma atspoguļojums mūsdienu mākslā (no 1990. gada līdz 2018. gadam)**

Maģistra darba vadītāja: asociētā profesore, Dr. art. Laila Bremša

ĢIMENES ATTĒLOŠANAS PROBLEMĀTIKA MŪSDIENU MĀKSLĀ

Ģimene ir sociāla savienība, kas veidojusies asinsradniecībā, laulībās vai adopcijas ceļā, un to var saukt par nukleāro ģimeni (vecāki un bērni) vai paplašināto (kas ietver arī citus radniekus). Mūsdienās ģimenes formas var būt dažādas, piemēram, modernās ģimenes iemiesojumu varam redzēt mākslinieces un Tērneras balvas ieguvējas Džiliana Vēringas izgatavotajā skulptūrā, kurā attēlotas vientuļās mātes māsas Roma un Emma Džounsas (Roma and Emma Jones) un viņu bērni. Tādejādi divas vientuļās mātes māsas un viņu jaunie dēli šodien kļūst par simbolu pilnīgi jaunai tendencei sabiedrībā, kur ģimenes modelis „māte, tēvs un bērns” nav vienīgais.

Pētot ģimenes attēlojumu Latvijas mākslā, iespējams izvirzīt vairākus aspektus, kādi jautājumi māksliniekiem bijuši svarīgi, izvēloties atspoguļot ģimeni vai tās locekļus. Rasa Jansone ģimenes tematiku izmanto, lai runātu par sievietes – mātes, vīrieša - tēva lomu sabiedrībā. Māksliniece ģimenes tēmai veltījusi trīs gadu laikā tapušo ciklu, kura ietvaros notikušas trīs personālizstādes: “Ģimenes” (2016), “Sīkais” (2015), “Barošanas migla” (2014). Vērojama arī mākslinieku izvēle attēlot savus ģimenes locekļus, tādejādi norādot uz pašidentifikācijas meklējumiem, piederību, savas izcelsmes pētīšanu. Piemēram, fotogrāfe Diāna Tamane darbā “Ģimenes portrets” iemūžinājusi gan sevi, gan savas ģimenes sievietes – māti, vecmāti, vecvecmāti, tā runājot gan par savu izcelsmi, gan attiecībām ģimenē.

Mūsdienu Latvijā ģimenes tēmai veltīti pētījumi vizuālās mākslas nozarē tikpat kā nav sastopami, drīzāk temats aplūkots kāda mākslinieka radošās daiļrades izpētes kontekstā, kurā skarta arī ģimenes tēma. Tāpēc laikā, kad sabiedrībā mainās attieksme pret ģimenes institūciju, ir vērts noskaidrot, vai arī Latvijā šī tēma ir interesanta un cik ļoti māksliniekiem interesē noskaidrot savu izcelsmi, pētīt savas saknes. Tēmas izpētē iespējams izmantot gan vēsturiski hronoloģisko metodi, kā arī salīdzinošo metodi.

Dace Voitkeviča

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares
Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **Latvijas dokumentālā fotogrāfija pasaules
fotogrāfijas kontekstā 1945.-1991. gadā**

Maģistra darba vadītājs: emeritētais profesors, Dr. habil. art. Eduards Kļaviņš

**EGONA SPURA DARBĪBAS NOZĪME LATVIJAS DOKUMENTĀLĀS
MĀKSLAS FOTOGRĀFIJAS ATTĪSTĪBĀ UN FOTO KLUBĀ "OGRE"**

Pagājušā gadsimta 80. gados Latvijas fotogrāfijā sevi pieteica vairāki autori, kas strādāja dokumentālajā fotogrāfijā vizuālās mākslas kontekstā. Vispilgtākais, iespējams, ir Egons Spuris (1931-1990), kura fotogrāfiju sērija "Rīgas proletāriešu rajoni XIX gadsimta beigās, XX gadsimta sākumā" ir iekļauta Latvijas Kultūras kanonā. Tie ir arī Inta Ruka, Andrejs Grants, Māra Brašmane, Gvido Kajons, Mārtiņš Zelmenis, Valts Kleins, Vitauts Mihalovskis, Aivis Šmulders, Mārtiņš Vilipsons u.c. Lai nošķirtu savu darbības virzienu no preses un lietišķās dokumentālās fotogrāfijas, vairāki autori izmanto nosaukumus "subjektīvais dokumentālisms," "radošais dokuments" u.c.

Meklējot iemeslus, kas varētu skaidrot vairāku autoru vienlaicīgu interesi par dokumentālo mākslas fotogrāfiju, vienojošais elements ir Egonas Spuras personība un viņa darbība, kā arī tautas foto studija "Ogre" kā autoru tikšanās vieta. Vairāki autori bija aktīvi foto studijas biedri (Inta Ruka, Andrejs Grants, Vitauts Mihalovskis u.c.). Citi atkārtoti viesojās foto studijas nodarbībās (Valts Kleins, Gvido Kajons, Māra Brašmane). Vēl citus Egons Spuris kā interesantus autorus ielūdza uz studiju kā viesus (piemēram, Aivi Šmulderu).

Egons Spuris aktīvi iesaistījās fotogrāfu mākslas dzīvē. Kad 1962. gadā tika dibināts fotoklubs "Rīga," viņš tā dibināšanas protokolā ir biedrs ar pirmo numuru. Vēlāk Egons Spuris viņas šaurajā skatījumā uz mākslas fotogrāfiju, kas tiek atzīta Rīgas fotoklubā. 1975. gadā Egons Spuris kļūst par foto kluba "Ogre" māksliniecisko vadītāju. Viņa darbības laikā 1978. gadā kluba tiek piešķirts Tautas foto studijas goda nosaukums. Laima Slava Latvijas pēckara fotogrāfijas apskatā "Fotoportrets un māksla. 20. gadsimta otrās puses ambīcijas" atzīmē, ka Egonas Spuras darbības laikā arī Latvijas fotogrāfijas intelektuālais centrs pārvirzās uz Ogrī. Fotoklubs "Ogre" kā Latvijas fotogrāfijas radošās domas, inovāciju un māksliniecisko impulsu centrs pagājušā gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados ir pieminēts Eiropas fotogrāfijas vēsturē.

Referāts ir pētījums par Egonas Spuras darbības un tautas foto studijas "Ogre" iespējamo ietekmi Latvijas mākslas dokumentālās fotogrāfijas izveidē. Tajā ir izmantotas kvalitatīvās pētniecības metodes, analizēti foto studijas "Ogre" arhīva materiālus, intervijas ar foto studijas dalībniekiem un publikācijas presē.

Atslēgvārdi: Latvijas dokumentāla fotogrāfija, Egons Spuris, tautas foto studija "Ogre", foto klubs "Ogre".

Zanda Zibiņa

Mākslas zinātnes nodaļa, Mākslas vēstures un teorijas apakšnozares

Maģistra programmas 2. kurss

Maģistra darba tēma: **VEF (Valsts elektrotehniskās fabrikas) vizuālā identitāte**

Maģistra darba vadītāja: Mag. art. Liene Jākobsone

DAŽI VALSTS ELEKTROTEHNISKĀS FABRIKAS (VEF) VIZUĀLĀS IDENTITĀTES ASPEKTI 20. GADSIMTA 50.-80. GADOS

Latvijas lielākā rūpniecības uzņēmuma Valsts elektrotehniskās fabrikas jeb VEF vizuālo identitāti 20. gs. 50.–80. gados veidoja arhitekti, dizaineri un mākslinieki-noformētāji, kas darbojās rūpnīcas Tehniskās estētikas biroja un cehu konstruktoru biroju ietvaros. Atsevišķu pasūtījumu veikšanai tika piesaistīti arī individuāli mākslinieki vai mākslinieku kolektīvi, piemēram, kombināts "Māksla".

Vizuālo identitāti veidoja produktu, to iesaiņojumu un reklāmas dizains, kā arī rūpnīcas fasāžu noformējums. Salīdzinot ar dizaineru darbību Eiropas un pasaules uzņēmumos, sociālistiskā bloka valstīs un it īpaši Padomju Savienībā, kuras sastāvā bija iekļauta Latvija, situācija bija atšķirīga. Šeit 20. gs. 50.–80. gados vizuālā identitāte bija tieši saistīta un atkarīga no ideoloģijas. Šādas saiknes spilgti piemēri ir rūpnīcas VEF fasāžu noformējumi dažādu padomju ideoloģijai nozīmīgu svētku un gadadienu (piemēram, Ļeņina 100. dzimšanas dienas) atzīmēšanai. Šie materiāli līdz šim nav apzināti un pētīti.

Galveno VEF vizuālās identitātes elementu – logo un reklāmas torņa – izmantojums šajā periodā ir pietiekoši daudzveidīgs, taču tikai pastarpināti saistīts ar šodien tik pašsaprotamo mārketinga funkciju. Ir logo varianti, kas izstrādāti īpašiem produktiem, piemēram, sporta sacensību tiesāšanas aparatūrai GIMNAST (autors Ilmārs Krūss (1932–2014)), kas tika izveidota 1979.–1980. gadā.

VEF Tehniskās estētikas biroja arhitektu Artura Zoldnera (dz. 1931) un Elmāra Salgusa (dz. 1930) darbības apskats atklāj mākslinieka praktisko iesaisti VEF vizuālās identitātes veidošanā. Pētījuma sagatavošanas laikā tika atklāti vairāki līdz šim neapzināti mākslinieki, kuru darbība īsāku vai ilgāku laiku bijusi saistīta ar VEF.

Materiālu apzināšanā un izpētē izmantotas kvalitatīvās pētījuma metodes: dizaina piemēru analīze, intervijas ar autoriem, muzeju un arhīvu materiālu analīze.

Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas zinātnes nodaļa